

УДК 347.97/99(438)»1918/1939»

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУДОВОЇ СИСТЕМИ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (1918–1939 РОКИ)

Ю. Олійник

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: yura_1990@ukr.net*

Проаналізовано конституційно-правові засади розвитку судової системи Другої Речі Посполитої (1918–1939 роки). Акцентовано увагу на тому, що конституційний розвиток судової системи Другої Речі Посполитої відбувався двома етапами. Розкрито характерні риси першого етапу формування польської судової системи (1918–1928 років), зокрема цей етап позначився функціонуванням різних (російської, австрійської та німецької) систем судових органів, пристосуванням їх до нових соціально-політичних умов та наростанням деформацій, зумовлених порушенням демократичних засад Березневої конституції 1921 року. Зазначено, що другий етап (1928–1939 роки) передбачав створення єдиної системи загальних судів та її зміни у напрямку антидемократичних засад. Результатами судової реформи 1928 року було створення єдиної системи загальних судів, хоча і не були чітко узгоджені організаційні та структурні засади всіх ланок загальних судів, а також, не в повному обсязі визначена їхня компетенція. Після прийняття конституції 1935 року у судовій системі наявна тенденція до обмеження незалежності судів, що негативно впливало на виконання ними об'єктивного і справедливого судочинства.

Ключові слова: конституційно-правові засади, конституція, судові органи, судова система, судочинство.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2019.68.117>

У сучасних умовах реформування судової влади в Україні одним із важливих завдань є забезпечення кожному громадянину права на справедливий судовий розгляд спірної справи незалежним та неупередженим судом. На судову владу покладено також охорону прав і законних інтересів громадян, охорону правопорядку від злочинних та інших правопорушень, контроль за тим, щоб діяльність державних органів не виходила за правові межі. Для виконання цього завдання необхідно законодавчі зміни у судовій владі України, які б відповідали міжнародним стандартам. Сьогодні в умовах складної політичної та економічної ситуації в Україні важливим є відновити довіру суспільства до судової влади. Для цього необхідно утвердити забезпечення швидкого і зручного доступу громадян до інформації про перебіг судової справи, час і місце її розгляду, обмін процесуальними документами між судом та учасниками процесу зі застосуванням електронного цифрового підпису. Реформування судової влади в Україні повинна суттєво вплинути на рівень суспільної довіри – створення антикорупційного суду тощо.

В умовах реформування судової системи і судочинства сучасної України, серед іншого важливо використати як національний, так і міжнародний історичний досвід. Значне зацікавлення викликає історико-правовий аналіз конституційно-правових засад розвитку судової системи Другої Речі Посполитої (1918–1939 роки).

Метою статті є розкриття конституційно-правових засад розвитку судової системи Другої Речі Посполитої (1918–1939 роки).

В історико-правовій науці одними з перших почали вивчити конституційно-правові засади розвитку судової системи Другої Речі Посполитої (1918–1939 років) польські вчені. Одним із перших був польський професор С. Голумбу [20]. Деякі питання становлення та конституційного розвитку польської судової влади висвітлювали Ю. Бардаха, Б. Леснодорський, М. Пістрчак [1] та ін. Проблема становлення та конституційного розвитку судової системи Другої Речі Посполитої (1918–1939 років) досліджували одночасно і в Україні. Окремі питання щодо становлення та конституційного розвитку судової системи Другої Речі Посполитої (1918–1939 років) вивчали такі українські вчені, як В. Калинович [4], В. Кульчицький [5], Б. Тищик [10], Л. Присташ [8], О. Липитчук [6] та ін. Особливий інтерес викликає дослідження з історії Польщі українських істориків зі Львова Л. Зашкільняка та М. Крикуна, в якому автори на підставі нових історичних джерел розкрили, зокрема суспільно-політичні та деякі правові аспекти життя поляків у міжвоєнний період, а також взаємини зі сусідніми народами, передусім українцями [3].

Як відомо, відновлена Польська держава 11 листопада 1918 року з перших днів свого існування розпочала діяльність, спрямовану на формування судових органів. Основи судоустрою у Польщі визначала Конституція від 17 березня 1921 року, яка визнала суд окремим органом державної влади, незалежним від виконавчої та законодавчої влади. Суддів призначав голова держави, і вони, за законом, мали бути незалежні від державної адміністрації. Це був загальноприйнятний принцип судочинства того часу [9, с. 139]. Березнева Конституція 1921 року (ст. 83) передбачала участь населення в судах присяжних, щоправда такі суди діяли тільки на колишній австрійській території, зокрема в Галичині [11, с. 31–37]. Юридично, обсяг їхньої компетенції і територіальної юрисдикції визначали міністерські розпорядження від 23 січня 1920 року (про суди присяжні у львівському апеляційному окрузі) та 25 грудня 1920 року (про діяльність судів присяжних у Бережанах, Чорткові, Коломиї, Станіславові, Стрию, Тернополі і Золочеві) [26, с. 1].

Суди присяжних склалися з головуючого, двох суддів з відповідною юридичною освітою та 12-ти присяжних засідателів. Після дискусії про потрібність судів присяжних (найбільше дискутувалися питання про професійний і майновий ценз засідателів), у 1938 році їх ліквідували [18, с. 213]. На думку І. Гловацького, офіційну польську владу передусім не влаштувало існування судів присяжних на території Східної Галичини, для якої була характерна велика кількість політичних процесів (тут мова про процеси над членами УВО, КПЗУ, ОУН), причому деяких підсудних такі суди виправдовували [2, с. 68].

Уніфікація, характерна для *другого етапу* розвитку державно-правової системи Польщі (після 1926 року), завершилася конституційним обмеженням ролі судової гілки влади за квітневою Конституцією 1935 року. Ті нові функції, які поклалися на Міністерство юстиції Польщі не відповідали ні усталеним правовим нормам, ні традиціям. Система розподілу владних повноважень у Польщі не функціонувала після встановлення режиму «санації» *de facto*, а після 1935 року і *de jure* [21, с. 66]. Справдилися побоювання правознавця, професора Львівського університету Мауріція Аллерганда, які він висловив ще у середині 1920-х років, про існування загрози зведення права лише до «стосунків обов'язку» [23, с. 20]. Після ухвалення конституції 1935 року поняття суддівської незалежності стало радше науковим надбанням, а не орієнтиром у розвитку державно-правової системи.

Починаючи з лютого 1928 року – розпорядження президента Польщі – у польському Сеймі зайшла мова про потребу вдосконалення системи судоустрою в державі. Про дискусійність свідчать цифри: із 229 статей залишилося тільки 154, з яких

згодом 56 взагалі викинули, а 98 зазнали помітних змін [25, с. 601]. Характер новелізаційних змін значною мірою залежав від еволюції політичної системи устрою Польської держави внаслідок травневого перевороту 1926 року. Відтак дебати навколо Закону про судоустрій перетворилися на протистояння між виконавчою владою і прихильниками ліберального розподілу влади. Спочатку у центрі уваги опинився проект змін колишнього судді апеляційного суду у Варшаві, а на той час судді Найвищого суду А. Могильницького (1875–1956). Його пропозиції були близькими до тих, які висловлював Президент Апеляційного суду у Львові А. Червінський рік перед тим [12, с. 1, 2]. Утім 24 квітня 1928 року до сейму потрапили пропозиції польських соціалістів – усього 31 стаття, а в жовтні того ж року – енедеків – 98 статей. Згодом до новелізації Закону про судоустрій долучилися й інші політичні сили у сеймі.

Правничка комісія сейму приступила до розгляду пропозицій політичних сил про зміни в судоустрої 24 травня 1928 року, створивши восьмиособову підкомісію для розгляд змін. Основна робота проводилася упродовж 10 листопада 1928 – січня 1929 року, коли комісія відбула 14 насичених засідань [25, с. 606]. Хоч підкомісія ще не закінчила своєї роботи, 14 грудня 1928 року розпочалися сеймові дебати щодо зміни судоустрою в державі. Депутати прагнули встигнути ухвалити новий закон до 1 січня 1929 року. Дебати започаткував голова Правничої комісії Герман Ліберман (1870–1941), котрий висловив сумніви щодо можливості ухвалення змін у зазначений термін і виступав за потребу спокійної праці на довший час. Подібні пропозиції вносив і заступник міністра юстиції Станіслав Кар, мотивуючи це потребою підготовки відповідних міністерських розпоряджень [25, с. 606].

Найбільш дискусійними були питання екзаменів для суддів, адміністративного нагляду за судами, звільнення суддів і переміщення на інше місце праці, номінації президентів і віце-президентів судів та ін. [17, с. 30]. Розбіжності виникали із різного розуміння правових засад судочинства – частина депутатів апелювала до німецького (австрійського) права, а частина до російського. Після проведення дебатів і виступу прем'єр-міністра Казіміжа Бартеля, сейм приступив до головування: 162 депутатів підтримали компромісний варіант впровадження змін у судоустрої, 108 виступили проти [25, с. 611]. Тож, попри рекомендації функціонерів Міністерства юстиції, а також окремих авторитетних правників (зокрема, львівських), сейм ухвалив Закон про зміну судоустрою з 1 січня 1930 р. Міністерство юстиції опублікувало пакет супроводжуючих документів тільки 30 грудня 1928 року. Політичною жертвою змін до судоустрою став міністр юстиції Александр Мейштович (1926–1928), якого замінив випускник Варшавського університету Станіслав Кар (1928–1929; 1930) [25, с. 612]. Щоправда, невдовзі позбувся посади і він, зайнявшись політичною діяльністю і ставши віце-маршалком польського сейму (1930–1935) [25, с. 612]. Крім А. Мейштовича, своїх посад у результаті судової реформи позбулися Президент Найвищого суду Владислав Сейда (1924–1929) та Президент кримінального відділу Найвищого суду А. Могильницький (1924–1929), колишній член польської Кодифікаційної комісії. Останній категорично відмовлявся пристати на пропозиції Міністерства юстиції щодо потреби змінити ухвали Найвищого суду у справі судоустрою.

У лютому-березні 1929 року сейм приступив до подальшої новелізації судового законодавства. Саме в той час було відкореговано питання номінації суддів і переведення їх на інше місце праці без їхньої на те згоди, процедуру творення і змін судових округів. До 1929 року процедура переведення суддів у межах апеляційного округу була досить ліберальною, про що свідчать тогочасні документи [13, с. 2, 3]. Остаточо ж відхід від ліберальних принципів судочинства відбувся у

серпні 1932 року [25, с. 613]. Ознайомлення зі справами другої половини 1930-х років дає підстави стверджувати про використання директивного методу переведення суддів без врахування їхніх побажань [14, с. 50].

Тож, єдину систему судоустрою для Польщі було запроваджено з 1 січня 1929 року після ухвалення Закону про судоустрій. Отже, судова система країни набула такого вигляду: гродські (повітові), окружні й апеляційні суди, Найвищий суд. Станом на 1936 р. у Польщі функціонувало 548 гродських, 45 окружних і 7 апеляційних судів (серед них Львівський апеляційний суд) [1, с. 485]. Гродські або повітові суди, як їх за австрійським звичаєм називали у Галичині, виступали судами першої інстанції для розгляду «дрібних справ» (*w sprawach drobniejszych*). Складніші справи й апеляції на рішення повітових судів були покликані розглядати окружні суди. Відповідно розгляд апеляцій на рішення окружних судів покладали на апеляційні суди (суди другої інстанції, але в окремих питаннях могли виступати і як суди першої інстанції). Судом третьої інстанції виступав Найвищий суд, котрий розглядав касаційні скарги.

Питанню судів у Конституції 1935 р. був присвячений XI розділ основного закону держави (*wymiar sprawiedliwości*), статті якого регламентували функції судових органів влади. Конституція наклала на суди обов'язок захищати правовий порядок у державі та формувати «правове відчуття» суспільства (ст. 64 § 2). За визначенням І. Лучаківської, суди перестали бути «органами народу» і стали державними органами з підпорядкуванням президентові (визначення «незалежні» було пропущено) [7, с. 298]. Хоча за Квітневою конституцією (ст. 65) президент призначав суддів, але ст. 66, 67 надавали право адміністративній владі призупиняти засаду неусуваності та надавали широкі можливості переміщення й усунення суддів взагалі в період реорганізації судоустрою, яка проводилася на підставі «законодавчого акта» чи навіть декрету Президента Польщі [24, с. 204]. Тобто сама конституція створювала умови для більшої залежності суддів від виконавчої влади [7, с. 298, 299].

Серйозною проблемою міжвоєнної Польщі залишалася нестача висококваліфікованих суддів. Така ситуація, з-поміж іншого, була зумовлена усуненням із займаних посад осіб інших національностей, котрих розглядали як потенційно антипольський елемент. У цьому переконуємося, коли проаналізуємо списки суддів Апеляційного суду у Львові, в якому знайти осіб з типово українськими прізвищами дуже важко, а якщо вони і є, то їхні прізвища й імена сполонізовані [15, с. 1–4]. Подібне спостерігаємо у всій Східній Галичині, хоча суддів-українців у повітових судах було більше, ніж в окружних.

Окремою сторінкою галицького судівництва у 1919–1923 роках стали перевірки на лояльність до Польської держави судових працівників українського походження. Наприклад, при перевірці верифікаційною комісією Апеляційного суду у Львові окружного суду у Чорткові з'ясувалося, що його співробітник Костянтин Вербицький свого часу склав присягу ЗУНР. Зі встановленням польської влади він наново склав присягу, але вже варшавському урядові. У звіті комісії йшлося, що він зробив це вимушено (служив ЗУНР), хоча весь час «виявляв лояльність до поляків» [16, с. 4]. Подібних прикладів знаходимо чимало і щодо інших працівників суду, причому можуть зустрічатися в звітах верифікаційної комісії Апеляційного суду у Львові такі характеристики, як «сіоніст, котрий служив ЗУНР» (мова про Ісидора Рагтгаузера) чи «радикальний українець» (канцелярист Микола Антонович) [16, с. 26].

Нестача суддів зумовлювала велике навантаження на тих, хто залишався і склав присягу вірності польському урядові. Щоправда, потрібно зауважити, що в

апеляційному суді таке навантаження було меншим, ніж у гродських і окружних судах. Ще однією причиною недостатньої кількості суддів стала порівняно низька оплата праці й економічні труднощі в державі (найбільш відчутно до 1924 року). Один із найавторитетніших польських правників того часу Януш Ямонт нарікав, що «судді не мають, що їсти... їм бракує порядного одягу... і чи готовий юрист їхати у провінцію за 320 злотих?» [19, с. 290].

Починаючи з 1927 року на підставі ухвали Ради Міністрів від 21 грудня 1926 року до 40 % збільшено так звану «кресову доплату» для суддів, переглянуто розмір надбавок для президентів апеляційних судів (500 пунктів; для порівняння – голова повітового суду – 100 пунктів). Під кінець 1920-х років Президент апеляційного суду додатково отримував 500 злотих, а віце-президент – 200 злотих. Існувала також система повернення суддям коштів за винайм житла. Поза Варшавою нежонатий суддя апеляційного суду у 1927 році отримував 671 зл., жонатий з двома дітьми – 784 зл. (для порівняння, некваліфікований робітник у той час заробляв бл. 200 зл., інспектор поліції – 700 зл., інженер – 850 зл., кваліфікований лікар – до 2 тис. зл.). Розмір зарплати постійно збільшувався і в 1929 році суддя апеляційного суду заробляв 907 зл. з доплатами [22, с. 269].

Висновок. Засади функціонування судової гілки влади визначала березнева Конституція 1921 року, яка гарантувала суддям незалежність у винесенні рішень. Згідно з квітневою Конституцією 1935 року суди у Польській державі фактично втратили свою незалежність, перетворившись на допоміжні інституції виконавчих органів влади. Безумовним негативом розвитку судової системи у 1919–1939 роках стало усунення із займаних суддівських посад українських юристів, яких польський режим трактував як «неблагонадійних».

Список використаних джерел

1. Бардах Ю. История государства и права Польши / Ю. Бардах, Б. Леснодорский, М. Пиетрчак. – Москва : Юридическая литература, 1980. – С. 485.
2. Гловацький І. Українські адвокати у політичних судових процесах у Східній Галичині (1921–1939 рр.) / І. Гловацький. – Львів : Тріада Плюс, 2003. – С. 68.
3. Зашкільняк Л. О. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів / Л. О. Зашкільняк, М. Г. Крикун. – Львів : Львівський національний університет ім. І. Франка, 2002.
4. Калинович В. І. Боротьба трудящих Західної України за українську школу і культуру в період панування панської Польщі (1918–1939 рр.) / В. І. Калинович // Львівський державний університет ім. І. Франка. Сорок років Великого жовтня. – Львів : Вид-во Львівського університету, 1957.
5. Кульчицький В. С. Органи правосуддя в Західній Україні 1921–1939 рр. / В. С. Кульчицький // На шляху до правової держави. Львівська регіональна науково-практична конференція : тези доповідей (Львів, 7–8 лютого 1991 р.). – Львів, 1991. – Вип. 2.
6. Липитчук О. В. Система судових органів та судочинство Республіки Польща (1918–1939 рр.) : автореф. дис. канд. юрид. наук. 12 00 01 / О. В. Липитчук. – Львів, 2004. – С. 10.
7. Лучаківська І. Розвиток судової системи у Польщі 1929–1939 рр. / І. Лучаківська // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2008. – Вип. 17. – С. 298, 299.
8. Присташ Л. Т. Центральні органи влади та управління за конституцією Польщі 1935 року / Л. Т. Присташ. – Львів, 1998.
9. Старосольський В. Держава і політичне право. Частина друга / В. Старосольський. – Подєбради : Накладом Української Господарської Академії, 1924. – С. 139.
10. Тищик Б. Й. Польща: історія державності і права (X ст. – початок ХХІ ст.) / Б. Й. Тищик. – Львів : Світ, 2012.

11. Центральний державний історичний архів України, у м. Львові. – Ф. 205. – Оп. 1. – Спр. 2286 (Списки присяжних засідателів Львівського апеляційного округу, 1922–1923 рр.). – Арк. 31–37.
12. Центральний державний історичний архів України, у м. Львові. – Ф. 151. – Оп. 1а. – Спр. 1854 (Зауваження до проекту закону про упорядкування судів, 1927 р.). – Арк. 1–2.
13. Центральний державний історичний архів України, у м. Львові. – Ф. 151. – Оп. 1а. – Спр. 1109 (Рішення про призначення та переміщення суддів у судах Львівського апеляційного округу, 1924–1925 рр.). – Арк. 2–3.
14. Центральний державний історичний архів України, у м. Львові. – Ф. 205. – Оп. 1. – Спр. 2635 (Постанова голови Апеляційного суду у Львові про переміщення службовців судів і листування у цій справі, 1939 р.). – Арк. 50.
15. Центральний державний історичний архів України, у м. Львові. – Ф. 151. – Оп. 1а. – Спр. 905 (Список співробітників Апеляційного суду у Львові, 1923 р.). – Арк. 1–4.
16. Центральний державний історичний архів України, у м. Львові. – Ф. 151. – Оп. 1а. – Спр. 82 (Справа про відновлення повітового суду у Гвіздці, 1919 р.). – Арк. 4, 26.
17. *Ustrój sądów powszechnych wedle rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6-go lutego 1928 r.* / A. Czerwiński. – Lwów : Nakł. Zrzeszenia Sędziów i Prokuratorów R. P. we Lwowie, 1928. – S. 30.
18. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości*, 1938 r. – Nr 24, poz. 213.
19. *Fiedorczyk P.* Sądownictwo powszechne na terenie województwa białostockiego w II RP / P. Fiedorczyk, P. Kowalski // *Miscellanea historic-iuridica*. – 2012. – Tom XI. – S. 290.
20. *Golqb S.* Organizacja sądów powszechnych / S. Golqb. – Kraków, 1938.
21. *Jakimko W.* Pozycja prawna sądów i sędziów na gruncie regulacji konstytucyjnych od początku II Rzeczypospolitej do Konstytucji z 1997 r. w kontekście nadzoru administracyjnego nad sądami / W. Jakimko // *Palestra*. – 2017. – No 9. – S. 66.
22. *Krzyżanowski L.* Sędziowie w II Rzeczypospolitej. Okręgi apelacyjne: krakowski i katowicki / L. Krzyżanowski. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011. – S. 269.
23. *Księga Pamiątkowa ku uczczeniu pięćdziesięcioletniego jubileuszu pracy sędziowskiej Prezesa Lwowskiego Sądu Apelacyjnego Adolfa Czerwińskiego*. – Lwów, 1926. – S. 20.
24. *Ławnikowicz G.* Spuścizna zaborcza a zagadnienie unifikacji postaw w debacie na temat pożądanego statusu trzeciej władzy / G. Ławnikowicz // «Rodzinna Europa». Europejska myśl polityczno-prawna u progu XXI wieku / pod. red. P. Fiktusa, H. Malewskiego, M. Marszała. – Wrocław : Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, 2015. – S. 204.
25. *Malec D.* Pierwsza nowelizacja rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 6 lutego 1928 r. – prawo o ustroju sądów powszechnych w debacie sejmowej w 1928 r. Wybrane zagadnienia / D. Malec // *Studia Iuridica Lublinensia*. 2016. – Vol. XXV. – no 3. – S. 601, 606, 611–613.
26. *Ustawa o postępowaniu karnem obowiązująca w ziemiach Rzeczypospolitej należących przedtem do B. zaboru austriackiego z 23 maja 1873: Z wszystkimi uzupełniającymi ją ustawami tak B. zaboru jak i Rzeczypospolitej Polskiej; Z powołaniem orzeczeń Sądu najwyższego w Warszawie, jak i B. Najwyższego trybunału kasacyjnego w Wiedniu* / Oprac. Kazimierz Konstanty Angerman. – Warszawa : Nakł. Księg. Hoesicka, 1924. – S. 1.

References

1. Bardakh, Yu., Lesnodorskiy, B., Pyetchak, M. (1980). *Ystoriya hosudarstva y prava Polshy*. Moskwa: Yuryd. Iyt., 485.
2. Czerwiński, A. (1928). *Ustrój sądów powszechnych wedle rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6-go lutego 1928 r.* Lwów: Nakł. Zrzeszenia Sędziów i Prokuratorów R. P. we Lwowie, 1928, 30.
3. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości* (1938). Nr 24, poz. 213.

4. Fiedorczyk, P., Kowalski, P. (2012). Sądownictwo powszechne na terenie województwa białostockiego w II RP. *Miscellanea historic-iridica*, Tom XI, 290.
5. Golqb, S. (1938). *Organizacja sadow powszechnych*. Kraków.
6. Hlovatskyi, I. (2003). *Ukrainski advokaty u politychnykh sudovykh protsesakh u Shkhidni Halychyni (1921–1939 rr.)*. Lviv: Triada Plus, 68.
7. Jakimko, W. (2017). Pozycja prawna sądów i sędziów na gruncie regulacji konstytucyjnych od początku II Rzeczypospolitej do Konstytucji z 1997 r. w kontekście nadzoru administracyjnego nad sądami. *Palestra*, No 9, 66.
8. Kalynovych, V. I. (1957). Borotba trudiashchykh Zakhidnoi Ukrainy za ukrainsku shkolu i kulturu v period panuvannya panskoi Polshchi (1918–1939 rr.). *Lvivskyi derzhavnyi universytet im. I. Franka. Sorok rokiv Velykoho zhovtnia*. Lviv: Vyd-vo Lvivskoho universytetu.
9. Kulchytskyi, V. S. (1991). Orhany pravosuddia v Zakhidni Ukraini 1921–1939 rr. *Na shliakhu do pravovoi derzhavy. Lvivska rehionalna naukovo-praktychna konferentsiia. Tezy dopovidei (Lviv, 7–8 liutoho 1991 r.)*. Lviv, Vyp. 2.
10. Krzyzanowski, L. (2011). *Sędziowie w II Rzeczypospolitej. Okręgi apelacyjne: krakowski i katowicki*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 269.
11. *Księga Pamiątkowa ku uczczeniu pięćdziesięcioletniego jubileuszu pracy sędziowskiej Prezesa Lwowskiego Sądu Apelacyjnego Adolfa Czerwińskiego*. (1926). Lwów, 20.
12. Ławnikowicz, G. Spuścizna zaborcza a zagadnienie unifikacji postaw w debacie na temat pożądanego statusu trzeciej władzy. (2015). «Rodzinna Europa». *Europejska myśl polityczno-prawna u progu XXI wieku / hod. red. P. Fiktusa, H. Malewskiego, M. Marszała*. Wrocław: Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, 204.
13. Luchakivska, I. (2008). Rozvytok sudovoi systemy u Polshchi 1929–1939 rr. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist, Vyp. 17*, 298, 299.
14. Lypytchuk, O. V. (2004). *Systema sudovykh orhaniv ta sudochynstvo Respubliky Polshcha (1918–1939 rr.): avtoreferat dys. kand. yuryd. nauk. 12 00 01*. Lviv, 10.
15. Malec, D. (2016). Pierwsza nowelizacja rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 6 lutego 1928 r. – prawo o ustorju sądów powszechnych w debacie sejmowej w 1928 r. Wybrane zagadnienia. *Studia Iuridica Lublinensia, Vol. XXV, no 3*, 601, 606, 611–613.
16. Prystash, L. T. (1998). *Tsentralni orhany vlady ta upravlinnia za konstytutsiieiu Polshchi 1935 roku*. Lviv.
17. Starosolskyi, V. (1924). *Derzhava i politychne pravo. Chastyna druha*. Podiebrady: Nakladom Ukrainskoi Hospodarskoi Akademii, 139.
18. Tyshchyk, B. Y. (2012). *Polshcha: istoriia derzhavnosti i prava (Kh st. – pochatok KhKhI st.* Lviv: Svit.
19. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy*, u m. Lvovi, f. 205, op. 1, spr. 2286 (Spysky prysiazhnykh zasidateliv Lvivskoho apeliatsiinoho okruhu, 1922–1923 rr.), ark. 31–37.
20. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy*, u m. Lvovi, f. 151, op. 1a, spr. 1854 (Zauvazhennia do proektu zakonu pro uporiadkuvannia sudiv, 1927 r.), ark. 1–2.
21. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy*, u m. Lvovi, f. 151, op. 1a, spr. 1109 (Rishennia pro pryznachennia ta peremishchennia suddiv u sudakh Lvivskoho apeliatsiinoho okruhu, 1924–1925 rr.), ark. 2–3.
22. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy*, u m. Lvovi, f. 205, op. 1, spr. 2635 (Postanova holovy Apeliatsiinoho sudu u Lvovi pro peremishchennia sluzhbovtsiv sudiv i lystuvannia u tsii spravi, 1939 r.), ark. 50.
23. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy*, u m. Lvovi, f. 151, op. 1a, spr. 905 (Spysok spivrobotnykiv Apeliatsiinoho sudu u Lvovi, 1923 r.), ark. 1–4.
24. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy*, u m. Lvovi, f. 151, op. 1a, spr. 82 (Sprava pro vidnovlennia povitovoho sudu u Hvizdtsi, 1919 r.), ark. 4, 26.

25. *Ustawa o postępowaniu karnem obowiązująca w ziemiach Rzeczypospolitej należących przedtem do B. zaboru austriackiego z 23 maja 1873: Z wszystkimi uzupełniającymi ją ustawami tak B. zaboru jak i Rzeczypospolitej Polskiej; Z powołaniem orzeczeń Sądu najwyższego w Warszawie, jak i B. Najwyższego trybunału kasacyjnego w Wiedniu* / Oprac. Kazimierz Konstanty Angerman. (1924). Warszawa: Nakł. Księg. Hoesicka, 1.
26. Zashkilniak, L. O., Krykun, M. H. (2002). *Istoriia Polshchi: Vid naidavnishykh chasiv do nashykh dniv*. Lviv: Lvivskiy natsionalnyi universytet im. I. Franka.

CONSTITUTIONAL AND LEGAL GROUNDS OF JUDICIARY DEVELOPMENT OF THE SECOND COMMONWEALTH OF POLAND (1918–1939)

Yu. Oliinyk

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: yura_1990@ukr.net*

It is highlighted that the foundations of the judicial system in Poland were determined by the Constitution of March 17, 1921, which recognized court as a separate body of state power, independent of the executive and legislative branches. The judges were appointed by the head of state and they, under the law, were to be independent of the state administration. It was a generally accepted principle of legal proceedings of that time. The March Constitution of 1921 (Article 83) provided for the participation of the population in jury courts, although such courts acted only on the former Austrian territory, particularly in Galicia. Legally, the scope of their competence and territorial jurisdiction were determined by ministerial orders of January 23, 1920 (on jury trials in the Lviv district of appeal) and on December 25, 1920 (on the activities of jury trials in Berezhany, Chortkiv, Kolomyia, Stanislaviv, Stryi, Ternopil and Zolochiv).

It is shown that the issue of courts in the Constitution of 1935 was devoted to the XI section of the fundamental law of the state (*wymiar sprawiedliwości*), the articles of which regulated the functions of judicial authorities. The Constitution imposed on the courts the duty to protect the legal order in the state and to form a «legal sense» of society (Article 64 §2). By definition of Ivanna Luchakivska, the courts ceased to be «organs of the people» and became state bodies subordinate to the president (the definition of «independent» was omitted). Although under the April Constitution (Article 65), the president appointed judges, but Art. 66, 67 gave the authorities the right to suspend the principle of immunity and provided extensive opportunities for the movement and removal of judges altogether during the period of judicial organization reorganization, carried out on the basis of a «legislative act» or even a decree of the President of Poland. Consequently, the constitution itself created conditions for greater dependence of judges on the executive power.

Keywords: constitutional and legal grounds, constitution, judicature, judicial system, legal proceedings.

*Стаття: надійшла до редакції 16.02.2019
прийнята до друку 21.05.2019*